

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Kirjaamo
PL 29
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@minedu.fi
reformi@minedu.fi

Viite: OKM/41/010/2016

Lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Pyydämme kohteliaimmin, että opetus- ja kulttuuriministeriö huomioi tässä lausunnossamme esiin tuomamme seikat lakiesityksen jatkovalmistelussa.

1. Lausunnon antajat

Sähkötekniset työnantajat STTA ry on työnantajapuolta edustavana järjestönä solminut sähköistysalalla yleissitovana noudatettavan Sähköistysalan työehtosopimuksen Sähköalojen ammattiliitto ry:n kanssa. Työehtosopimuksen piirissä on kaikkiaan lähes 10 000 sähköistysalan työntekijää. Työehtosopimuksen mukaan alan ammatillisen perustutkinnon sekä alan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittaminen vaikuttaa työntekijän palkkaukseen.

Sähköalojen ammattiliitto ry on valtakunnallinen sähkö- ja teleasennusalan työtä tekeviä työntekijöitä edustava ammattiliitto, joka tekee 14 valtakunnallista työehtosopimusta alalle. Jäseniä ammattiliitolla on noin 34 000.

Sähköistysalan yrityksiä elinkeinopoliittisissa asioissa edustaa kattavasti **Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry**. Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry:llä on noin 1 800 jäsenyritystä ja jäsenjärjestöt huomioon ottaen noin 3 000 yritysäsentä.

Sähköistysala on toimialana erittäin pienyritysvaltainen. Useissa yrityksissä ei ole palkattua työvoimaa lainakaan. Yrittäjinä toimivat henkilöt omaavat usein sähköalan ammatillisen perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon.

2. Tutkinnon perusteiden valmistelu Opetushallituksessa

Sähkötöiden tekeminen on yleisen sähköturvallisuuden ja sähkötyöturvallisuuden takia säännelty tarkoin erityislainsäädännöllä. Lainsäädäntö asettaa sähkötyön tekemiselle työntekijäkohtaisia osaamisvaatimuksia. Sähkötyötä tekevän henkilön tulee hallita käytännön työtaitojen lisäksi riittävästi sähkön teoriaa.

Pidämme sähköturvallisuuden tason ja alan työvoiman ammattitaidon ylläpitämiseksi ensiarvoisen tärkeänä sitä, että ammatillisten perustutkintojen perusteissa huomioidaan sähköalan erityisluonne.

Toivomme, että alan työmarkkinajärjestöt, Sähkötekniset työnantajat STTA ry ja Sähköalojen ammattiliitto ry sekä alan elinkeinopoliittinen järjestö Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry, voisivat osallistua valmisteluprosessiin Opetushallituksen laatiessa alan perustutkintojen perusteita.

3. Näyttöihin perustuvan ammatillisen osaamisen ja näyttöjen arvioinnin standardi puuttuu

3.1 Valtakunnallinen standardi puuttuu

Ammatilliseen tutkintoon soveltuu sellaisenaan hyvin henkilökohtainen oppimispolku ja ammatillisen osaamisen todentaminen näyttökokein.

Ehdotetun järjestelmän heikoin ominaisuus on siinä, että ammatillisen osaamisen näytöille ei ole ylioppilastutkintoon verrattavaa valtakunnallista standardia. Näin siitä huolimatta, että esityksen lähtökohdissa rinnastetaan ammatillisen koulutuksen tuloksena suoritettavat tutkinnot ylioppilastutkintoon.

3.2 Ammatillinen osaaminen kapea-alaistuu

Lakiehdotuksesta ilmenee, että koulutuksen järjestäjän toimesta annettava lähiopetus painottuu kaikille ammatillisille tutkinnoille yhteisiin, jatko-opintokelpoisuuden mahdollistaviin oppisisältöihin. Vaikka lakiehdotuksen mukaan Opetushallitus valmistelee yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän kanssa perustutkinnon perusteet, on työpaikoilla käytännössä mahdotonta järjestää oppimisympäristöjä, joissa sähköalan eri tehtävät ja asennusympäristöt tulisivat riittävän kattavasti oppimisen ja järjestettävien näyttöjen kohteeksi. Lisääntyvä työpaikoilla tapahtuva oppiminen tulee sähköalan luonteesta johtuen väistämättä johtamaan alan ammatillisen osaamisen kapea-alaistumiseen ja alan yleisen ammatillisen osaamistason heikentymiseen.

Alan laaja-alaisen perusosaamisen puute tulee olemaan jatkossa ongelma niin ammattiin opiskelevalle itselleen kuin alan yrityksillekin. Opiskelija on saattanut suorittaa hyväksytysti näyttökokeeseen perustuvan ammatillisen tutkinnon, mutta hänen osaamisensa kohdistuu vain suppeaan osaamisalueeseen.

Valtakunnallisen standardin puuttuminen ammatillisilta tutkinnoilta merkitsee myös sitä, että näyttötutkinnon suorittamista ei voida jatkossa pitää alan työehtosopimuksessa palkan määräytymisen perusteena enempää perustutkinnon, ammattitutkinnon kuin erikoisammattitutkinnonkaan osalta.

3.3 Ammatilliset tutkinnot ja sähköturvallisuutta koskevat säädökset

Ehdotetussa mallissa jokainen koulutuksen järjestäjä vastaa ammatillisen tutkinnon edellyttämän näyttökokeen järjestämisestä. Näyttökokeen arvioi koulutuksen järjestäjän edustaja ja työelämän edustaja. Näyttökokeet järjestetään työpaikalla.

Toimintamallin seurauksena ammatillisten tutkinnon edellyttämä osaaminen tulee vaihtelevaan tapauskohtaisesti. Ammatillisen tutkinnon merkitys ammatillisen osaamisen laadun takeena tulee heikkenemään. Asialla on iso merkitys sähkö- ja sähkötyöturvallisuuden kannalta.

Voimassa olevan sähköalan töitä koskevan kaupp- ja teollisuusministeriön päätöksen (516/1996) 11 §:n mukaan riittävän ammattitaitoiseksi valvomaan ja itsenäisesti tekemään koulutustaan ja työkokemustaan vastaavaa sähkö- ja käyttötyötä katsotaan muun muassa henkilö, joka on mainittuihin töihin opastettu ja joka on suorittanut soveltuvan

- ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai vastaavan aiemman koulutuksen tai tutkinnon ja hankkinut kuuden kuukauden työkokemuksen sähkötöissä; tai
- ammatillisen perustutkinnon tai vastaavan aiemman koulutuksen tai tutkinnon ja hankkinut vuoden työkokemuksen sähkötöissä.

Ellei työntekijä ole suorittanut jotain edellä mainituista ammatillisista tutkinnoista, edellyttää sama kauppa ja teollisuusministeriön päätöksen 11 § sähköalan itsenäistä työtä tekevältä henkilöltä kuuden vuoden työkokemusta sähkötöissä ja riittäviä alan perustietoja.

Kaupp- ja teollisuusministeriön edellä mainitun päätöksen (516/1996) 13 §:n mukaan henkilö, jolla on soveltuva sähköalan ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto, erikoisammattitutkinto ja jolla on tutkinnon suorittamisen jälkeen vähintään kolmen vuoden riittävän laaja-alainen sähkölaitteistojen rakentamiseen ja sähkötöiden johtamiseen perehdyttävä työkokemus, on ammatillisesti kelpoinen toimimaan enintään 1000 voltin vaihtojännitteisten ja 1500 voltin tasajännitteisten sähkölaitteiden ja -laitteistojen sähkötöiden johtajana sekä käytön johtajana. Sähkötöiden johtajan ja käytön johtajan tehtävässä toimiminen edellyttää lisäksi hyväksytysti suoritettua sähköturvallisuustutkintoa ja arviointilaitoksen myöntämää pätevyystodistusta sekä rekisteröintiä Turvallisuus- ja kemikaaliviraston pitämään rekisteriin.

Käsityksemme mukaan suurin osa sähköpätevyys 2 tason sähkötöiden johtajista omaa sähköalan perustutkinnon, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon.

Sähköturvallisuutta koskevat normit antavat edellä kuvatuin tavoin suoritettulle alan ammatilliselle perustutkinnolle, ammattitutkinnolle ja erikoisammattitutkinnolle suuren oikeudellisen merkityksen sähköturvallisuuden takeena. Opetussuunnitelman ja valtakunnallisen standardin puuttuessa edellä mainittujen tutkintojen edellyttämä osaaminen saattaa ehdotetussa järjestelmässä vaihdella tapauskohtaisesti merkittävästikin ja tavalla, jota ei ole voitu huomioida sähköturvallisuutta koskevaa normistoa laadittaessa. Pahimmassa tapauksessa ehdotettu koulutus uudistus voi olennaisesti heikentää Suomen hyvää sähköturvallisuustasoa.

3.4 Näyttöjen arviointi

Koulutuksen järjestäjillä on rahoituksellinen intressi tuottaa lukumääräisesti mahdollisimman monta ammatillista tutkintoa vuoden aikana. Näyttökokeen arvioinnin osalta on olemassa selvä intressiristiriita koulutuksen järjestäjän edustajan osalta.

Näyttökokeen objektiivinen laadun arviointi jää tällöin korostetusti näyttökoetta arvioivan työelämän edustajan vastuulle. Myöskään hänellä ei ole objektiivista, valtakunnallista arviointiperustetta näyttökokeen hyväksyttävyyden arviointiin.

Käytännössä lienee usein niin, että koulutuksen järjestäjän edustajalle muodostuu dominoiva asema näyttökokeen arvioinnissa. Mikäli koulutuksen järjestäjän edustaja korostaa näyttöjen hyväksyttävyyden arvioinnissa noudatettua aikaisempaa käytäntöä, ei työelämän edustajalla useinkaan ole riittävää kokemus- ja arviointipohjaa katsoa asiaa koulutuksen järjestäjän esittämästä poikkeavalla tavalla.

On siis todennäköistä, että koulutuksen järjestäjän edustajat pystyvät käytännössä ohjaamaan näyttökokeiden arviointia. Erityisen ongelmalliseksi tämä tulee muodostumaan koulutuksen järjestäjän rahoituksellisten intressien vuoksi.

Epäilemme myös, onko käytännössä mahdollista saada riittävää määrää työelämän edustajia arvioimaan suoritettavia ammatillisen osaamisen näyttöjä.

3.5 Näyttöihin perustuvaa järjestelmää koskeva kehitysehdotus

Ehdotamme lakiesitystä muutettavaksi siten, että

- ministeriö tai Opetushallitus vahvistaa ne valtakunnalliset osaamisalueet ja kriteerit, jotka hyväksyttävän näytön tulee sisältää ja täyttää. Erityisen tärkeää tämä on sähköturvallisuuden osalta.
- näyttö suoritetaan muun kuin sen yrityksen työpaikalla, jossa koulutussopimus tai oppisopimuskoulutus on toteutettu. Tällä pyritään välttämään se, että opiskelija harjaannutetaan tekemään suoritus oikein vain sen yksittäisen työsuorituksen osalta, jota tehdessä näyttö suoritetaan ja ainoastaan juuri kyseisessä asennusympäristössä.

4 Työturvallisuus työpaikoilla tapahtuvassa oppimisessä

4.1 Yleiset työturvallisuusvaatimukset sähköalan työkohteissa

Rakennustyömailla ja erityisesti teollisuuden työkohteissa edellytetään kaikilta työtä tekevilta henkilöiltä 18 vuoden ikää. Ikävaatimus johtaa käytännössä siihen, että työpaikoilla tapahtuvan oppimisen organisointi voi toimialallamme osoittautua alle 18 -vuotiaiden opiskelijoiden osalta mahdottomaksi.

Eryteisesti teollisuuden työkohteissa edellytetään yleisen työturvallisuuskortin lisäksi teollisuuslaitoksen oman työturvallisuuskoulutuksen suorittamista. Joissakin tapauksissa tällaisia koulutuksia järjestetään vain kahdesti vuodessa, joissakin tapauksissa useammin.

Työkohtaiset työturvallisuuskoulutusvaatimukset saattavat käytännössä estää teollisuuden työkohteiden käyttämisen koulutussopimukseen liittyvänä oppimisympäristönä.

4.2 Työturvallisuus oppisopimussuhteissa

Oppisopimussuhteessa opiskelija on työsopimussuhteessa työnantajaan. Tältä osin on selvää, että työnantajalla on yleisen työturvallisuuslainsäädännön mukainen työturvallisuusvastuu oppisopimussuhteessa olevan opiskelijan osalta.

4.3 Työturvallisuus koulutussopimussuhteissa

Esityksen mukaan työnantaja vastaisi myös koulutussopimuksella työskentelevän opiskelijan työturvallisuudesta mukaan lukien tarvittavien henkilösuojainten hankinta.

Rakennustyömailla ja teollisuudessa edellytetään lähes poikkeuksetta, että kaikki työmaalla työtä tekevät henkilöt ovat suorittaneet työturvallisuuskortin. Kortin suorittaminen edellyttää maksullista koulutusta, jonka kustantaminen ehdotuksen mukaan jäisi opetusympäristönä toimivan yrityksen vastuulle. Sähkötyötä tekevilta edellytetään lisäksi ensiapukoulutuksen ja sähkötyöturvallisuuskoulutuksen suorittamista. Myös nämä koulutukset tulisivat opetuksen järjestävän yrityksen kustannettaviksi.

Lisäksi työnantaja olisi velvollinen hankkimaan koulutussopimuksen perusteella työpaikalla opiskelevalle tarvittavat henkilösuojaimet, kuten turvakengät, palosuojatun työasun, talvella lämpöhaalarin, sadevaatetuksen sekä kypärän, kuulosuojaimet ja suojalasit.

Koulutussopimuksesta työnantajalle aiheutuu kustannuksia työpaikalla tapahtuvan opetuksen ja ohjauksen vaatimien henkilöresurssien sekä työpaikkaohjaajille työehtosopimusperusteisesti maksettavien palkanlisien muodossa. Jos työnantajan vastuulle säilytetään myös velvollisuus kustantaa alan työtehtävien säännönmukaisesti vaatimat henkilökohtaiset suojaimet ja maksulliset koulutukset, saattaa alan yritysten yleinen kiinnostus koulutussopimusten tekemiseen osoittautua vähäiseksi. Tämän seurauksena alan koulutusta ei nyt ehdotetuilla periaatteilla saada toteutettua, vaan alan tuleva työvoimatarve tulee tyydytetyksi muista EU -maista lähtöisin olevalla ammattityövoimalla.

5. Oppisopimussuhteista yleisesti

Sähköasennusala on suhdanneherkkä ja alan tilauskanta on monissa tapauksissa lyhytkestoista. Oppisopimussuhteiden osalta ongelmaksi on eräissä tilanteissa osoittautunut lomautusmahdollisuuden puuttuminen.

Oppisopimuksen kannalta hankala tilanne saattaa syntyä esimerkiksi silloin, kun oppisopimusoppilaan ohjauksesta vastaavat muut työntekijät on jouduttu lomauttamaan työn tilapäisen vähentymisen perusteella. Sähköturvallisuutta koskevien säännösten sisällöstä johtuen oppisopimusoppilas ei voi kuin rajoitetusti työskennellä yksin.

Käytännössä oppisopimusoppilas voi olla työssä vain kohteessa, jossa työssä on myös vähintään yksi kokenut ammattityöntekijä, joka on kykenevä itsenäiseen sähköalan työhön.

Tämän vuoksi ehdotamme, että oppisopimusoppilaan lomauttaminen olisi mahdollista työsopimuslain 5 luvun 2 §:ssä mainituin perustein.

Nykyiseen ja ehdotettuun lakiin sisältyvä mahdollisuus oppisopimuksen purkamiseen koulutuksen järjestäjän luvalla tilanteessa, jossa yrityksellä olisi olemassa työsopimuslain mukainen irtisanomisperuste ei ole edellä mainituissa tilanteissa riittävä. Näin siksi, että työsopimuslain 7 luvun 3 § edellyttää tarjolla olevien töiden olennaista ja pysyvää vähentymistä irtisanomisen perusteena. Oppisopimuksen purkaminen on lisäksi oppisopimusoppilaan ja hänen opiskelutavoitteidensa toteutumisen kannalta liian voimakas ja peruuttamaton toimenpide tilanteessa, jossa oppisopimuksen toteutumista on kohdannut luonteeltaan tilapäinen este.

6. Koulutussopimus

6.1 Työnantajan vapaaehtoisen rahallisen suorituksen mahdollistaminen koulutussopimussuhteessa

Koulutussopimussuhteessa työnantaja ei maksa opiskelijalle palkkaa. Tämä on koulutussopimuksen eräs keskeinen ero oppisopimussuhteeseen verrattuna.

Pidämme tätä lähtökohtaa hyvänä.

Ehdotamme kuitenkin, että laissa nimenomaisesti todettaisiin, että työnantaja voi niin halutessaan vapaaehtoisesti maksaa koulutussopimuksen osapuolena olevalle opiskelijalle koulutusrahaa sekä matkakustannusten korvauksia. Tämä selventävä toteamus on tarpeen siksi, että voidaan välttää epäselvyydet ja mahdolliset myöhemmät väitteet siitä, että koulutussopimussuhteen luonne muuttuisi työsopimussuhteeksi, jos työnantaja tekee vapaaehtoisesti rahallisia suorituksia opiskelijalle.

Samassa yhteydessä myös verolainsäädäntöä tulisi muuttaa siten, että työnantaja voi maksaa verovapaita matkakustannusten korvauksia myös koulutussopimuksen osapuolena olevalle opiskelijalle. Nykyisen lainsäädännön mukaan verovapaiden matkakustannusten korvausten maksaminen on mahdollista vain työsopimussuhteessa oleville ja luottamushenkilöille.

6.2. Velvollisuus noudattaa työnantajan työnjohdollisia määräyksiä ja työpaikan pelisääntöjä

Laissa tulisi selkeästi todeta, että koulutussopimuksen perusteella työpaikalla työtä tekevä oppilas on työpaikalla ollessaan velvollinen noudattamaan työnantajan ja tämän edustajan työnjohdollisia määräyksiä. Tällä tarkoitetaan niin tapauskohtaisia työnjohdollisia määräyksiä kuin työpaikan yleisiä järjestyssääntöjäkin. Tämä on välttämätöntä niin työn sujumisen, työyhteisön toimivuuden kuin työturvallisuudenkin kannalta.

Laissa tulisi edelleen todeta, että koulutussopimus voidaan työnantajan puolelta päättää yksipuolisesti, mikäli oppilas varoituksesta huolimatta jättää noudattamatta työnantajan toimivaltansa rajoissa antamia työnjohdollisia määräyksiä.

7. Työelämätoimikunnat

Lakiehdotuksen mukaan Opetushallituksen yhteydessä toimii työelämätoimikuntia, jotka muun muassa osallistuvat näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadun varmistamiseen sekä tutkintojen ja niiden perusteiden kehittämiseen yhdessä ministeriön ja Opetushallituksen kanssa.

Sähkötyöt on yleisen sähköturvallisuuden ja sähkötyöturvallisuuden takia säännelty erityislainsäädännöllä. Pidämme myös tältä osin tärkeänä, että alalla on alakohtainen työelämätoimikunta, jossa edustettuna olisivat alan työmarkkinaosapuolet, Sähkötekniset työnantajat STTA ry ja Sähköalojen ammattiliitto ry sekä alan yrityksiä kattavasti edustava elinkeinopoliittinen järjestö Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry.

8. Koulutuksen järjestäjien ja työpaikkojen yhteistyö

Lakiehdotuksen mukaan koulutuksen ja tutkintojen järjestäjät tekevät yhteistyötä työpaikkojen, muiden ammatillisen ja lukiokoulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen, perusopetuksen järjestäjien ja nuorten työpajojen kanssa. Yhteistyön muodot ja toimielimet jäävät koulutuksen järjestäjien päätettäväksi. Ehdotettu yhteistyövelvoite on niin laaja, että sen aitoa ja tehokasta toteutumista on aiheellista epäillä.

Osa koulutuksesta samoin kuin näytöt on tarkoitus järjestää alan työpaikoilla. Tämän takia pidämme ensiarvoisen tärkeänä, että koulutuksen järjestäjien ja paikallisten alan yritysten välillä vallitsee jatkuva vuorovaikutussuhde. Mielestämme yhteistyövelvoite tulisi tästä syystä kirjata ehdotettua veloittavammassa muodossa lakiin.

Ehdotamme, että kukin koulutuksen järjestäjä veloitettaisiin organisoimaan yhteistoiminta alan paikallisten yritysten kanssa joko neuvottelukuntatyypisenä tai kaikille alan yrityksille avoimina tilaisuuksina vähintään kaksi kertaa kalenterivuoden aikana.

9. Yhteenveto

Ammatillisen koulutuksen laadun ylläpitäminen ja sähköturvallisuus edellyttävät, että ammatillisille näytöille asetetaan valtakunnalliset näytön osaamisvaatimuksia ja näytön arviointia koskevat standardit. Osaamisen varmentamiseksi näytöt tulisi myös suorittaa eri työpaikassa, kuin missä koulutussopimuksen mukainen opiskelu on tapahtunut.

Lakiehdotus asettaa yrityksille suuren opetuksellisen ja taloudellisen vastuun ammatillisen koulutuksen osalta. Esitämme huolestamme ja epäilyksemme siitä, ovatko pienyritysvaltaisella alalla liikeyritykset, joiden päätoimialana on palvella asiakkaita ja tuottaa omistajilleen taloudellista tulosta, valmiita käyttämään korvauksetta henkilö- ja taloudellisia resurssejaan ammatilliseen koulutukseen.

10. Lisätiedot

Toimitusjohtaja Esa Larsen, Sähkötekniset työnantajat STTA ry,
puhelin 09 5476 1419, esa.larsen@stul.fi

Kunnioitavasti
Sähkötekniset työnantajat STTA ry

Esa Larsen
Toimitusjohtaja

Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry

Olli-Heikki Kyllönen
Toimitusjohtaja

Sähköalojen ammattiliitto ry

Sauli Väntti
Puheenjohtaja